

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา Model for Promoting Intergenerational Learning Management of the Aging and Children in Schools

ชามภาพัทร ลิทธิอำนวย¹ พิณสุดา สิริธรรังศรี² และอุทัย บุญประเสริฐ³

Chamapat Sithi-Amnuai¹, Pinsuda Siridhrungsri² and Uthai Boonprasert³

สาขาวิชาการจัดการศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา^{1,2,3}

Department of Education Management, College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University^{1,2,3}

Corresponding author, E-mail : chamapat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา 2) วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย และ 3) นำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่ม และการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการ ครู และผู้สูงอายุในสถานศึกษาสังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามบริบทโรงเรียน 1) ขนาดเล็กและกลาง และ 2) ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน 17 โรงเรียนทั่วประเทศ ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นพบว่า กรณีศึกษาทุกสังกัดต้องการได้รับการพัฒนาด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะในการดำเนินงาน เนื่องจากเข้าใจว่าการเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นการเรียนรู้แบบทางเดียว จึงเน้นการให้ผู้สูงอายุเข้ามาเป็นวิทยากรภูมิปัญญา กรณีศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการส่งเสริมการศึกษาในทุกด้านมากกว่าสถานศึกษาสังกัดอื่น และกรณีศึกษาขนาดใหญ่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากกว่าขนาดเล็กและขนาดกลางรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย มีองค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด 2) หลักการจัดการเรียนรู้ 3) วัตถุประสงค์ 4) เป้าหมายการเรียนรู้ 5) กลุ่มเป้าหมาย 6) ประเภทการเรียนรู้ระหว่างวัย 7) บริบทสถานศึกษา 8) การบริหารจัดการเรียนรู้ 9) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ 10) การส่งเสริมเครือข่ายและชุมชน และ 11) ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขความสำเร็จ รูปแบบได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน พบว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ระดับมาก

คำสำคัญ : การเรียนรู้ระหว่างวัย ; การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย ; การจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษา

ABSTRACT

This research aimed to 1) explore the concept of intergenerational learning of the aging and children in schools, 2) analyze the present state, problems, needs and guidelines for promoting intergenerational learning management for the aging and children in schools, and 3) propose model for promoting intergenerational learning management for the aging and children model in schools. This research employed qualitative approach using document research, group interview, and focus group discussion. The informants are the principals, the teachers, and the aging from 17 schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC), the Office of the Private Education Commission (OPEC), and the Local Administrative Organization (LAO) in the contextual size of small-medium and large schools.

Needs assessment result shows that most of principals and teachers from the case studies need the promotions of the knowledge and the ability for running the program equally. Most of schools provide only one-way learning from the aging who is the local wisdom of the community. The case studies under OPEC apparently need the provision of IL training in all areas more than any other schools, and the large schools need the promotions of IL more than the small and medium schools. The intergenerational learning management model for the aging and children in schools consists of 1) the IL concepts, 2) the principles of intergenerational learning management, 3) the enabling learning objectives, 4) terminal learning objectives, 5) target learners, 6) types of intergenerational learning, 7) school context, 8) educational management, 9) promotion of intergenerational learning, 10) networking management, and 11) advantages, disadvantages, and key success factors. The model is approved by 10 educational experts, apparently possible to implement in schools at high level.

Keywords : Intergenerational Learning ; Promotion Of intergenerational Learning ; Intergenerational Learning Management in Schools

บทนำ

“การเรียนรู้ระหว่างวัย” เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดการศึกษาตลอดชีวิตและแรงขับเคลื่อนจากการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลกที่ต้องการให้ผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นสามารถเรียนรู้ปรับตัวเข้ากับสังคมยุคใหม่ พัฒนาและช่วยเหลือตนเองและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความต้องการการดูแลและการเรียนรู้ของเด็กในครอบครัวที่หายไปจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมและการพัฒนาของเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด แนวคิด “การเรียนรู้ระหว่างวัย” จึงเข้ามาช่วยเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไป โดยเน้นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุและเด็กสร้างเสริมซึ่งกันและกันโดยการจัดการเรียนรู้ให้คนทั้งสองวัยเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้สูงอายุได้เรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับความรู้ในโลยุคใหม่ในขณะที่เด็กก็ได้รับการถ่ายทอดความรู้ตาม

อรรถาธิบายที่เกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา ทักษะอาชีพจากผู้สูงอายุ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยจึงเป็นจัดการศึกษาที่เน้นสร้างปฏิสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบสองทาง (Two-Way Learning) และสร้างประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างผู้เรียนทั้งสองวัย (Reciprocal Relations) ทั้งยังช่วยเชื่อมการศึกษาทั้ง 3 ระบบเข้าไว้ด้วยกัน คือการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย [1]

นิยามอย่างเป็นทางการของ “การเรียนรู้ระหว่างวัย” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยองค์การ UNESCO ในปี ค.ศ. 1999 ว่าเป็น “กลไกที่ถูกนำไปใช้อย่างมีวัตถุประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก” [2] การเรียนรู้ระหว่างวัย ในงานวิจัยนี้ หมายถึง “กระบวนการเรียนรู้ที่ได้ถูกออกแบบอย่างมีวัตถุประสงค์ผ่านหลักสูตร กิจกรรม

เหตุการณ์สำคัญ หรือ โปรแกรมต่าง ๆ ที่นำสู่การสร้างปฏิสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้สองทางและสร้างประโยชน์ต่างตอบแทนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็ก”

ในปัจจุบัน“การเรียนรู้ระหว่างวัย” ได้รับความนิยมแพร่หลายในนานาประเทศและถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ช่วยเชื่อมความสัมพันธ์ของคนต่างรุ่น ช่วยชดเชยการถ่ายทอดวัฒนธรรมในครอบครัวที่หายไป ช่วยฟื้นฟูปัญหาครอบครัว ช่วยให้เกิดเกิดการแบ่งปันทรัพยากร และช่วยเชื่อมการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยไว้ด้วยกันอย่างลงตัว [2]

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2556) แสดงได้จากดัชนีชี้วัดบางประการที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของครอบครัวไทยในปัจจุบันที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เช่น ปัญหาสัมพันธภาพภายในครอบครัวเสื่อมถอยลง ปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย ปัญหาผู้สูงอายุถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง และปัญหาปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อชุมชนและสังคมมีแนวโน้มลดลงเหล่านี้เป็นปัญหาที่กระทบต่อทุนมนุษย์ในสังคมไทย การนำ “การเรียนรู้ระหว่างวัย” สู่การปฏิบัติในสังคมไทยจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่สังคมควรให้ความสำคัญและเริ่มศึกษาวิธีดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะสถานศึกษาที่มีบทบาทในการตอบสนองความต้องการในสังคมที่เปลี่ยนไป

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัยที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การเรียนรู้ระหว่างวัยโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Intergenerational Learning) [3] เนื่องจากมีจุดเด่น คือ กิจกรรมอิงกับหลักสูตรสถานศึกษาและมีการประเมินผลทำให้เกิดการร่วมมือที่ดีของผู้ปกครองและเด็กอย่างดี อย่างไรก็ตาม “การเรียนรู้ระหว่างวัย” เป็นเรื่องใหม่ในประเทศไทย ยังขาดการศึกษาและงานวิจัยเพื่อขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติ ทั้งด้านการพัฒนาครู การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ระหว่างวัย การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาทุกสังกัดส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความเชื่อที่ว่าสถานศึกษาเป็นสถาบัน

หลักที่มีความสำคัญที่สุดในการผลักดันให้เด็กเกิดความรู้ความเข้าใจในวัยที่แตกต่าง ยอมรับ และมีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมในการเป็นผู้รับและผู้ส่งอายุในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษาเพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรในงานวิจัยนี้ ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สช.) และสถานศึกษาภายใต้สังกัดกรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) ครู และ 3) ผู้ปกครองที่เป็นผู้สูงอายุในสถานศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 17 โรงเรียน ครอบคลุมทุกสังกัดทั้งขนาด เล็ก กลาง ใหญ่และใหญ่พิเศษ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 1 ปีระหว่างเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 - พฤษภาคม พ.ศ. 2561)

กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุ 55 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป มีสภาพร่างกายปกติและอยู่ในครอบครัวที่มีบุตรและหลานอยู่ร่วมกัน 2) กลุ่มเด็ก ที่มีสภาพเป็นนักเรียน มีอายุ 9-12 ปี ศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 เนื่องจากเป็นกลุ่มอายุที่เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์ในการเข้าใจตนเองและผู้อื่นและการสร้างความตระหนักและทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงวัยในช่วงนี้จะส่งผลต่อการยอมรับในบทบาทหน้าที่ในการรับและผู้ส่งอายุด้วยความเต็มใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น

3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกข้อมูลเอกสาร ประเด็นการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เกี่ยวกับ แนวคิดและความสำคัญความหมายประเภทของการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย หลักการจัดการบริหารจัดการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา ความต้องการจำเป็นและแนวทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์กลุ่มและเทคนิคการสนทนากลุ่ม เนื่องจากการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กเป็นแนวคิดใหม่ทางการศึกษา ยังไม่ปรากฏการนำไปใช้ในสถานศึกษาใดมาก่อน การเก็บข้อมูลจึงต้องใช้วิธีการออกแบบการเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคสโนว์บอล (Snowball Sampling Technique) ซึ่งเป็นการกำหนดตัวอย่างที่ไม่ได้ออกแบบขนาดหรือคุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลที่ตายตัว แต่จะเริ่มด้วยการหาผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ และมีการทำงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือเป็นสถานศึกษาที่ทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุมาก่อน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ให้คำแนะนำไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนต่อไป จนกระทั่งได้ข้อมูลที่ไม่แตกต่างกันจึงหยุดการสัมภาษณ์

การเก็บข้อมูล โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง รวมทั้งสิ้น 17 โรงเรียน แบ่งเป็น 1) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวนจำนวน 8 โรงเรียน แบ่งเป็นขนาดเล็ก 3 โรงเรียน ขนาดกลาง 3 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน 2) โรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนจำนวน 5 โรงเรียน แบ่งเป็นขนาดเล็ก 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 2 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน และ 3) โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 4 โรงเรียน แบ่งเป็นขนาดกลาง 1 โรงเรียน ขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และขนาดใหญ่พิเศษ 1 โรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระหว่างเก็บข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ถอดเทป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความ

ต้องการจำเป็นในการส่งเสริม ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ (1) ความรู้ ความเข้าใจ (2) การตระหนักรู้ในความสำคัญ (3) การยอมรับในบทบาท ภาระกิจหน้าที่ และ (4) ทักษะความสามารถในการจัดกิจกรรมและ 2) แนวทางการจัดกิจกรรมในมุมมองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา ประกอบด้วยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ 1) หลักสูตรและการเรียนการสอน 2) การจัดกิจกรรม 3) รูปแบบการส่งเสริมครู 4) ปัญหาและอุปสรรค และ 5) ปัจจัยสู่ความสำเร็จ ข้อมูลที่ได้ทั้งสองส่วนสรุปเป็นข้อมูลและนำไปวางรูปแบบ

ระยะที่ 3 การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษาผู้วิจัยวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลระหว่างเก็บข้อมูล หลังจากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปถอดเทป และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดทำและนำเสนอรูปแบบและดำเนินการตรวจสอบรับรองผลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาเพื่อชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาทุกสังกัด และกลุ่มนักวิชาการ จำนวน 11 คน และนำร่างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัยในโรงเรียนมาปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาเป็นรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

ผลการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัย

แนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัย (Intergenerational Learning) เน้นการจัดการศึกษาให้เชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 ระบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของผู้สูงอายุและเด็ก แนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัยเชื่อว่าการเรียนรู้ร่วมกันจะทำให้เกิดพื้นที่ความรู้ที่มากยิ่งขึ้นกว่าการเรียนรู้แยกกัน [4]

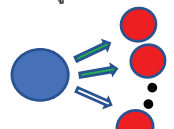
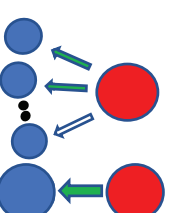
การเรียนรู้ระหว่างวัยเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดหลัก 2 แนวคิด คือ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) การเรียนรู้ระหว่างวัยยังถูกนำมาแก้ปัญหาลังคมและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น สะสมเป็นทุนทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้น [1]

นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัยมีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดประเภทการเรียนรู้ระหว่างวัย

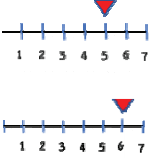
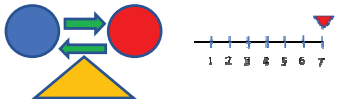
ที่สัมพันธ์กับระดับปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษา และผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างวัยที่เกิดขึ้น ประเภทการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การจัดการเรียนรู้เชิงหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เชิงชุมชน และการเรียนรู้ระหว่างวัยการอิงหลักสูตรสามารถเกิดขึ้นได้ 3 ประเภทย่อย คือ 1) ผู้เรียนไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน 2) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางเดียว และ 3) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน 2 ทาง ตามแนวคิดของ Kaplan [1] ระดับปฏิสัมพันธ์ สามารถแบ่งระดับได้ทั้งสิ้น 7 ระดับ จากน้อยไปมาก โดยระดับ 1 หมายถึงระดับที่ไม่มีผู้สูงอายุและเด็กไม่มีปฏิสัมพันธ์กันในทางตรง ส่วนระดับ 7 หมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์ในระดับที่ใกล้ชิดสนิทสนม และเกิดความยั่งยืน ดังแสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดในตาราง 1 โดยวงกลมสีน้ำเงิน

ด้านซ้ายหมายถึงผู้สูงอายุ วงกลมสีแดงด้านขวาหมายถึงเด็ก หลักการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษา มีลักษณะ 5 ประการ คือ Jerry Loewen [5] และ Kaplan [6] ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1) เชื่อมโยงการศึกษาในระบบ นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย [4] 2) อิงกับหลักสูตรสถานศึกษา (Curriculum-based) [6] [7] 3) ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย [8] โดยบูรณาการศาสตร์และศิลป์ในการสอนเด็ก (Pedagogy) และ ผู้ใหญ่ (Andragogy) 4) เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัย (Relationship-based) ผ่านกิจกรรมที่เกิดการเรียนรู้สองทาง (Two-Way Learning) และ 5) เน้นการสร้างผลผลิตการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม (Authentic Work) ที่ทำให้คนทั้งสองวัยเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน [5]

ตารางที่ 1 ประเภทของการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยเมื่อเชื่อมกับทิศทางการให้บริการ และระดับปฏิสัมพันธ์

ประเภทการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย	ระดับปฏิสัมพันธ์	รูปแบบการจัดการศึกษา			ประเภทการจัดการศึกษา	แนวการสอน	ผลลัพธ์การเรียนรู้
		ใน ระบบ	นอก ระบบ	ตามอัธยาศัย			
1. อิงหลักสูตร แบ่งได้เป็น 4 รูปแบบตามทิศทางการให้บริการและระดับปฏิสัมพันธ์							
1) ผู้สูงอายุและเด็กเรียนรู้แยกกัน		✓			ผู้สูงอายุ - โปรแกรมกน. - บริการชุมชน	เด็ก : อิงหลักสูตร - รายวิชาเพิ่มเติม - บูรณาการกลุ่มสาระ	การบรรยายในชั้นเรียน - สร้างความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคนต่างวัยในชั้นเรียนแยกกัน - ผู้สูงวัยและเด็กเห็นคุณค่าตามคำบอกเล่า
2) ผู้สูงอายุถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก		✓			อิงหลักสูตร : One-day activity/Short event ผู้สูงอายุอาสาสมัครช่วยสอน ผู้สูงอายุเป็นวิทยากร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน/ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้	การสาธิต การทำโครงการ หรืออื่น ๆ	- สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับผู้สูงวัยให้เด็ก - ถ่ายทอดวัฒนธรรม ภูมิปัญญา
3) เด็กถ่ายทอดความรู้ให้ผู้สูงอายุ		✓			อิงหลักสูตร : One-day activity กิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การเยี่ยมบ้านพักคนชรา	การทดลอง การทำโครงการ การแสดงละคร	- สร้างประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กให้ผู้สูงอายุ - เกิดการเรียนรู้ถ่ายทอดประสบการณ์จากโลกยุคใหม่

ประเภทการจัดการเรียนรู้ ระหว่างวัย	ระดับปฏิสัมพันธ์	รูปแบบการจัดการศึกษา			ประเภทการจัดการศึกษา	แนวการสอน	ผลลัพธ์การเรียนรู้
		ใน ระบบ	นอก ระบบ	ตามอัธยาศัย			
4) ผู้สูงอายุและเด็ก ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ กันและกัน		✓	✓	✓	อิงหลักสูตรที่ต่อเนื่อง: • กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน • บูรณาการในกลุ่มสาระ/นอก กลุ่มสาระ • กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่ม เวลารู้	การเรียนรู้สอง ทาง (Reciprocal Learning) การเรียนรู้แบบ ร่วมกัน	• สร้างความเป็นปึกแผ่น ระหว่างวัย • ถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม วัฒนธรรม ระหว่างรุ่น
2. อิงชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้ มี 1 ประเภทตามทิศทางการให้บริการและระดับปฏิสัมพันธ์							
5) ผู้สูงอายุและเด็ก ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กัน และกันโดยใช้ชุมชนเป็น ฐาน			✓	✓	อิงชุมชน : • กิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน • กิจกรรมในวัด • กิจกรรมแก้ปัญหาชุมชน	การเรียนรู้โดย ใช้ชุมชนเป็น ฐาน (Community- based Learning)	• ถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม วัฒนธรรม สุขภาพ อาชีพ ระหว่าง รุ่นโดยการฝังตัวใน ชุมชน • การพัฒนาชุมชน

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันเพื่อการจัดการการเรียนรู้ ระหว่างวัยในสถานศึกษา

2.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็น ในการส่งเสริมการเรียนรู้

จากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 17 โรงเรียน พบว่าสถานศึกษาทุกแห่งมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนามาที่สุดในด้าน “ความรู้ และความเข้าใจ” และ “ทักษะความสามารถ” ในระดับเท่ากัน รองลงมาเป็นด้าน “การตระหนักรู้ในความสำคัญ” และ “การยอมรับในบทบาท ภาระกิจ และหน้าที่” ด้านความรู้ความเข้าใจพบว่าโรงเรียนเข้าใจผิดว่าการเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว โดยผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้เด็ก ยังไม่เข้าใจถึงการเรียนรู้แบบสองทิศทาง ด้านความตระหนักรู้ สอดคล้องกับการยอมรับในบทบาท ภาระหน้าที่ โรงเรียนตระหนักว่ามีความสำคัญแต่ไม่ใช่งานที่โรงเรียนควรทำ เนื่องจากกรอบในการดำเนินงานเน้นการให้บริการทางการศึกษากับเด็กและมีภาระงานจำนวนมากที่สำคัญกว่าต้องทำก่อน

การวิเคราะห์ด้านบริบทสถานศึกษา พบว่า กรณีศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการส่งเสริมมากที่สุดในทุกด้าน สถานศึกษาขนาดใหญ่ต้องการได้รับการส่งเสริมมากกว่าขนาดเล็ก

เนื่องจากสถานศึกษาขนาดเล็กมีความเข้าใจและสามารถขับเคลื่อนนโยบายที่ตอบสนองชุมชนได้ใกล้ชิดกว่า และไม่อยู่ในภาวะการแข่งขันทางวิชาการที่เข้มข้นเท่า

ผลการศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมในมุมมองของผู้บริหารและครูในสถานศึกษา

จากกรณีศึกษาทั้ง 17 โรงเรียน พบว่าผู้บริหารและครูเห็นว่รูปแบบหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษาระหว่างวัยจากมากไปน้อย คือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การบูรณาการในและระหว่างกลุ่มสาระ และรายวิชาเพิ่มเติม

จัดกิจกรรมทำได้ตามทิศทางการให้บริการทำได้ทั้ง 3 ประเภท คือ ผู้สูงอายุให้บริการเด็ก เด็กให้บริการผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุและเด็กให้บริการชุมชน โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับด้านอาชีพ ด้านการพัฒนาชุมชน และด้านพัฒนาสุขภาพ

รูปแบบการส่งเสริมครูทำได้โดยการจัดอบรม การประชุมชี้แจง และการจัดเตรียมคู่มือ “วิธีการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย” ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงานคือ 1) การไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้สูงอายุ 2) งบประมาณที่จำกัด 3) เวลาในการดำเนินงานของครู และ 4) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่วนปัจจัยสู่ความสำเร็จในการจัดกิจกรรม คือ วิทยาลัยของ

ผู้บริหารสถานศึกษางบประมาณสำหรับดำเนินการนโยบายสถานศึกษา และการสนับสนุนจากเครือข่ายและชุมชน

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

จากการปรับปรุงร่างรูปแบบที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 คน ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบที่มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ “ส่วนนำ” ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) แนวคิด 3) วัตถุประสงค์ 4) เป้าหมาย 5) กลุ่มเป้าหมาย และ 6) ประเภของการเรียนรู้ระหว่าง “ส่วนการดำเนินงาน” ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการการเรียนรู้ และ 2) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และ 3) การส่งเสริมเครือข่ายและชุมชน และ “ส่วนการวิเคราะห์การนำรูปแบบไปใช้” ประกอบด้วย ข้อดี ข้อจำกัด และเงื่อนไขความสำเร็จดังปรากฏในภาพ 2 แสดงรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

การบริหารจัดการการเรียนรู้

วิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษามุ่งมั่นต่อการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

งบประมาณบริหารแหล่งที่มาของงบประมาณที่ประกอบด้วย เงินอุดหนุน และเงินบริจาค ให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานเกี่ยวกับ ค่าอุปกรณ์ เบี้ยเลี้ยงและค่าเดินทาง สำหรับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการค่าประชาสัมพันธ์ และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดทั่วไป

การพัฒนาครู การส่งเสริมด้านการพัฒนาครูสามารถทำได้ 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย 3

ขั้นตอนย่อย คือ การสร้างความตระหนักรู้ในความสำคัญ การสร้างการยอมรับในบทบาทหน้าที่ด้วยความเต็มใจ และการสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ครูได้ทราบถึงนิยาม ความหมาย 2) ขั้นพัฒนา โดยการส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการดำเนินงาน เกิดการพัฒนาทักษะ ให้ครอบคลุมในด้านต่าง ๆ เช่น จิตวิทยาพัฒนาการของคนต่างวัย การออกแบบการเรียนการสอนที่ใช้ศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้สูงอายุและเด็กมาบูรณาการกัน พัฒนาหลักสูตรต้นแบบให้ครูเป็นแนวทาง และมีการจัดครูพี่เลี้ยงเพื่อช่วยให้ครูได้พัฒนาฝึกฝนอย่างถูกต้องและ 3) ขั้นนิเทศก์ โดยการให้ครูเล่าประสบการณ์ในการดำเนินงานและสรุปแบบประเมินผลการเรียนรู้สู่การปรับปรุงสำหรับการเรียนการสอนต่อไป

การบริหารงานทั่วไป ประกอบด้วยการจัดอาคารสถานที่ให้เหมาะสมกับประเภทกิจกรรมการเรียนรู้ จัดแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในภายนอก และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์เป็นสิ่งจำเป็นยิ่งในยุคสมัยนี้ เนื่องจากเป็นช่องทางในการระดมความช่วยเหลือและความร่วมมือจากเครือข่ายและชุมชน

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

บริบทสถานศึกษาที่มีระดับความพร้อมต่างกัน 3 ระดับ คือ พร้อมมาก พร้อมปานกลางและพร้อมน้อย จะส่งผลต่อการออกแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยที่สอดคล้องกับหลักสูตรและประเภทกิจกรรมที่ต่างกัน

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อรองรับการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัย ทำได้ 4 วิธี คือ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

บริบทสถานศึกษา	ประเภทการจัดการเรียนรู้	หลักสูตร	ประเภทกิจกรรม
พร้อมมาก		- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน - กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ - รายวิชาเพิ่มเติม - บูรณาการในสาระ - บูรณาการระหว่างสาระ	- วัฒนธรรม - สุขภาพ - อาชีพ - เทคโนโลยี
พร้อมปานกลาง		กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้	- วัฒนธรรม - สุขภาพ - อาชีพ
		กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	- สุขภาพ - เทคโนโลยี
พร้อมน้อย		รายวิชาเพิ่มเติม	ความรู้เกี่ยวกับคนต่างวัย

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาหลักสูตร

การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ การจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม และการบูรณาการในสาระหรือระหว่างสาระวิชาทั้ง 8 ด้วยวิธีการสอนที่มีความเหมาะสมกับประเภทการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 ประเภท คือ ไร้ทิศทาง ทางเดียว หรือสองทาง และการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประเภทกิจกรรมทั้ง 4 ด้านคือ วัฒนธรรม สุขภาพ อาชีพ และเทคโนโลยี การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนสามารถดำเนินการด้วยการสอบถามข้อมูลจากสถานศึกษา โดยใช้ภาพ 3 เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย มีวิธีดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกับรายละเอียดในภาพ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงาน เริ่มจากการศึกษาบริบทโรงเรียน ระบุจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ ระบุงบประมาณที่มีและควรสรรหาเพิ่มเติม

ด้านการพัฒนาหลักสูตร ระบุเป้าหมายกิจกรรม เป้าหมาย การประเมิน รูปแบบความความสัมพันธ์ที่อยากได้รับ หลักสูตร และการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ กลุ่มสาระการเรียนรู้

รู้และวิธีการสอนที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น และ อาสาสมัครที่มี นำมาเชื่อมโยงกับหลักสูตรสถานศึกษาและพัฒนา เป็นหลักสูตร “การเรียนรู้ระหว่างวัย”

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาโครงสร้างรายวิชาที่ ประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบท ระบุประเภท ย่อย ระบุหัวเรื่องและชิ้นงานตามความสนใจของผู้เรียน (ผู้สูงอายุ และเด็ก) และผู้สอน

การส่งเสริมเครือข่ายและชุมชน

ระบุการสนับสนุนจากเครือข่ายและชุมชนที่ได้รับ เพื่อ ประเมินปัจจัยนำเข้า และระบุความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ที่ร่วมสนับสนุน รวมถึงทำการรับสมัครอาสาสมัคร โดยการ แสวงหาผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ทำการเปิดบ้านให้ ข้อมูลและรับสมัครผู้ร่วมโครงการ (Open House) จัดอบรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมล่วงหน้า และทำการปิดชั้นเรียนด้วยความ ประทับใจ เช่น การจัดงานเลี้ยงสังสรรค์และขอบคุณ

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็ก

ชื่อโรงเรียน อำเภอ จังหวัด ภาคการศึกษา

รายละเอียดโรงเรียน 1. สังกัด ☐ สพฐ. ☐ สช. ☐ เทศบาล ☐ สาธิตมหาวิทยาลัย ☐ อื่น ๆ ระบุ 2. ระดับการศึกษาที่ให้บริการ ☐ อนุบาล - ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา 3. ขนาดโรงเรียน ☐ เล็ก ☐ กลาง ☐ ใหญ่ ☐ ใหญ่พิเศษ		บริบทโรงเรียน 4. ที่ตั้งโรงเรียน ☐ ในเมือง ☐ นอกเมือง/ ชนบท 5. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ☐ ค่อนข้างต่ำ ☐ ปานกลาง ☐ สูง 6. โรงเรียนมีบุคลากรครูที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัย ☐ ใช่ ☐ ไม่ใช่ 7. ระดับการสนับสนุนการทำกิจกรรมของโรงเรียนโดยชุมชน ☐ ค่อนข้างต่ำ ☐ ปานกลาง ☐ สูง				
8. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ นักเรียน..... คน ครู..... คน ผู้สูงอายุ..... คน วิทยากร..... คน						
9. งบประมาณ ☐ จากเงินอุดหนุนกลุ่มสาระ..... บาท ☐ เงินบริจาคจากเครือข่ายและชุมชน..... บาท รวมงบประมาณ..... บาท ค่าใช้จ่ายประมาณการ..... บาท ขาด/เกิน.....บาท						
การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน						
เป้าหมายกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อส่งเสริม						
☐ 1. ความสัมพันธ์ ☐ 2. ความรู้ ☐ 3. ด้านสุขภาพ/คุณภาพชีวิต ☐ 4. พัฒนาชุมชน เป้าหมายการประเมินพฤติกรรมด้าน..... ☐ 1. ความสุขและคุณค่า ☐ 2. ความรู้และทักษะใหม่ ☐ 3. ความสามารถในการปฏิบัติ ☐ 4. การพัฒนาสิ่งแวดล้อม						
รูปแบบปฏิสัมพันธ์*		หลักสูตรและการเรียนการสอน				
*เลือกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล		หลักสูตร	กลุ่มสาระการเรียนรู้			
☐ ระดับ 1 อิสระจากกัน 	☐ รายวิชาเพิ่มเติม ☐ บูรณาการในกลุ่มสาระ ☐ บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระ ☐ กิจกรรมลดเวลาเรียน ☐ กิจกรรมเสริมหลักสูตร ☐ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ☐ อื่น ๆ	☐ ภาษาไทย ☐ คณิตศาสตร์ ☐ วิทยาศาสตร์ ☐ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ☐ สุขศึกษาและพลศึกษา ☐ ศิลปะ ☐ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ☐ ภาษาต่างประเทศ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....	☐ การบรรยาย ☐ การสาธิต ☐ การทดลอง ☐ การทัศนศึกษา ☐ การอภิปรายกลุ่มย่อย ☐ การแสดงละคร ☐ การใช้บทบาทสมมติ ☐ การใช้กรณีตัวอย่าง ☐ การใช้เกม ☐ การใช้สถานการณ์จำลอง ☐ อื่น ๆ			
☐ ระดับ 2 ความสัมพันธ์ทางเดียว 	ตารางเวลาเรียน วัน เวลา อื่นๆ					
☐ ระดับ 3 ความสัมพันธ์ทางเดียว 						
☐ ระดับ 4 ความสัมพันธ์ 2 ทาง 						
☐ ระดับ 5 ความสัมพันธ์สองทาง 						
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
หน่วยการเรียนรู้	ชม.	ประเภท	หัวข้อ	ชิ้นงาน	สื่อ/แหล่งเรียนรู้	คชจ. (บาท)
1 วัฒนธรรม		☐ ขบธรรมเนียม ☐ ประเพณี 4 ภาค ☐ ศิลปะ ☐ ดนตรี ☐ ภาษาถิ่น	☐ คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ☐ ประวัติศาสตร์ชุมชน ☐ มารยาทในสังคม		☐ วิทยากร ☐ ผู้สูงอายุ ☐ สื่อ/อุปกรณ์ ☐ แหล่งเรียนรู้	
2 สุขภาพ		☐ นันทนาการ ☐ การละเล่น ☐ การดูแลบ้านเรือนที่อยู่อาศัย	☐ กีฬา ☐ การปรับตัวอยู่ร่วมกัน ☐ การรู้จักใช้ยา		☐ วิทยากร ☐ ผู้สูงอายุ ☐ สื่อ/อุปกรณ์ ☐ แหล่งเรียนรู้	
3 อาชีพ		☐ ช่างฝีมือ ☐ การเย็บปักถักร้อย ☐ การแกะสลัก ☐ การทอผ้า ☐ การจัดดอกไม้	☐ งานประดิษฐ์ ☐ เครื่องปั้นดินเผา ☐ การประกอบอาหาร ☐ การเลี้ยงสัตว์ ☐ การปลูกผัก		☐ วิทยากร ☐ ผู้สูงอายุ ☐ สื่อ/อุปกรณ์ ☐ แหล่งเรียนรู้	
จำนวนชั่วโมง		รวมค่าใช้จ่ายประมาณการ				

ภาพที่ 3 แนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาสรุปผลและอภิปรายผลดังนี้ การนำเสนอแนวคิดการเรียนรู้ระหว่างวัยแก่ผู้ทรงคุณวุฒิ กรณีศึกษาจากผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูจำนวน 17 โรงเรียน ต่างเห็นด้วยกับการนำแนวคิดนี้มาใช้ในสถานศึกษา โดยมองว่าเป็นสิ่งดีงามที่โรงเรียนควรมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสังคม การปฏิบัติในสถานศึกษาสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เป็นกิจกรรมเกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด เนื่องจากเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดช่องให้สถานศึกษาสามารถจัดหลักสูตรสถานศึกษารองรับการเชื่อมโยงกับชุมชนไว้ รองลงมาเป็นการบูรณาการในกลุ่มสาระ และการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม เมื่อพิจารณาการเหตุผลของการเลือกที่แท้จริงพบว่า ครูตระหนักในความสำคัญของแนวคิดอยากให้การบรรลุในหลักสูตรสถานศึกษาแต่ไม่มั่นใจในการจัดทำหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม เนื่องการเป็นแนวคิดใหม่และมีภาระงานที่รออยู่มากขาดเวลาในการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรต้องการได้หลักสูตรสำเร็จที่พร้อมนำไปประยุกต์ใช้

จากกรณีศึกษาสถานศึกษาทั้ง 17 แห่งพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความสามารถในการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยให้เกิดระดับปฏิสัมพันธ์ระดับ 1-4 ซึ่งไม่ถึงเกณฑ์ในระดับ 4-7 ที่ Kaplan [3] ได้กำหนดให้เป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัย เนื่องการเป็นการเรียนรู้ทั้งสองทางที่ผู้สูงอายุและเด็กต่างก็เป็นถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันและกัน และเกิดประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นสิ่งใหม่ในสังคมไทย จึงทำให้ความรู้ความเข้าใจ และทักษะความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนดดังที่ปรากฏ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ระหว่างวัยที่แตกต่างกันหลายระดับ โดย 13 โรงเรียนจาก 17 โรงเรียน เข้าใจว่าการเรียนรู้ระหว่างวัย เป็นการถ่ายทอดความรู้แบบทางเดียว ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่เด็ก

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยของผู้

สูงอายุและเด็กในสถานศึกษา มีหลักการออกแบบที่อิงเนื้อหาสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละประเทศตามแนวคิดขององค์การ UNESCO โดย Kaplan [1] ให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องและง่ายต่อนำไป

ใช้จริงในสถานศึกษา มีองค์ประกอบครบถ้วน

4. อุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัยที่ Pain R. [9] ได้กล่าวไว้ เกี่ยวกับความไม่เพียงพอของอาสาสมัคร มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ได้จากกรณีศึกษาทั้ง 17 โรงเรียน ซึ่งให้ความกังวลเรื่องคุณภาพ จำนวน และการคงอยู่ของอาสาสมัคร ผู้สูงอายุของไทย อย่างไรก็ตามแตกต่างที่เด่นชัดระหว่างข้อค้นพบในวรรณกรรมกับสภาพจริงในประเทศไทย คือ ปัญหาความยากจนของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุไทยที่ยังต้องหาเช้ากินค่ำ กรณีศึกษาทั้ง 17 โรงเรียน เน้นให้มีการให้ค่าตอบแทนแก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย งานวิจัยจำนวนมากระบุว่า การเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาล้าหลัง จำเป็นที่รัฐและสถานศึกษาควรให้การสนับสนุน เนื่องจากสภาพปัจจุบันพบว่าสถานศึกษายังขาดความพร้อมในการดำเนินงานโดยเฉพาะในเรื่องความรู้ความเข้าใจและทักษะความสามารถในการดำเนินงาน รัฐบาลควรให้การสนับสนุนส่งเสริมแนวคิด และวางแผนสู่การบรรลุหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนำไปใช้ จากข้อค้นพบปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่สุด คือ ทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษา ดังนั้นภาครัฐควรต้องเตรียมความพร้อมในการจัดอบรมให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความตระหนักและยอมรับในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อมุ่งสู่การส่งผ่านไปยังบุคลากรในสถานศึกษา และมีการจัดเตรียมงบประมาณ และพัฒนาเครื่องมือที่จะให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ได้ทันที เช่น คู่มือพัฒนาบุคลากร คลิปวิดีโอที่อธิบายแนวคิดและวิธีปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการศึกษาถึงผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อการจัดการเรียนรู้ระหว่างวัยในสถานศึกษาก่อนที่จะมีการนำไปใช้ในวงกว้าง โดยศึกษาผลของความ สัมพันธ์ระหว่างวัยที่เกิดขึ้นในกิจกรรมลักษณะมากที่สุด กิจกรรมใดที่กระทบต่อความรู้สึกในเชิงลบควรละเว้น 2) ควรมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยสร้างเครื่องมือในการประเมินความ สัมพันธ์ของผู้สูงอายุและเด็กที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรม 3) ควรมีการศึกษาพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้ระหว่างวัยสำหรับ ศูนย์พัฒนาชุมชนเพิ่มเติมจากการให้บริการในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการครอบคลุมสังคมในวงกว้าง

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร. สุวิมล ว่องวานิช อาจารย์ผู้เป็นที่รัก เคารพ และเป็นแรงบันดาลใจให้ศิษย์ทำงานวิจัยนี้ลุล่วงได้ด้วยดี หากงานวิจัยนี้เป็นประโยชน์แก่ผู้ใด ศิษย์ขอมอบคืนกลับไปแด่อาจารย์ผู้เป็นที่รักและเป็นผู้ที่มีความตั้งใจในใจศิษย์เสมอ ขอขอบพระคุณ

เอกสารอ้างอิง

- [1] Kaplan. (2001b). **School-based Intergenerational Programs.**
- [2] Hatton-Yeo A., and Ohsako T. (1999). Intergenerational Programme s : Public Policy and Research Implications An International Perspective.
- [3] Kaplan. (2001a). **School-based intergeneraitonal programs.** Hamburg : UNESCO Institute for Education.
- [4] Bostrum, A. (2003). **Lifelong lerning, intergenera tional learning, and social capital.** Stockholm : Institute of International Education Stockholm University.
- [5] Loewen, J. (1996). **Intergenerational Learning : What If Schools Were Places Where Adults and Children Learned Together.** Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED404014.pdf>
- [6] Kaplan S. (2002). **Intergenerational programs in schools : Considerationsl of form and function.** International Review of Education, 48(5), 305-334.
- [7] Loewen, J. (1996). Intergenerational Learning : What If Schools Were Places Where Adults and Children Learned Together? Retrieved from
- [8] Springate, I., Atkinson, M., and Martin, K. (2008). **intergenerational practice a review of the literature.** Retrieved from UK :
- [9] Pain R. (2005). **Intergenerational relations and practice in the development of sustainable communities.** Retrieved from UK.

